

Dit is Folkert de Jong

sociaal **Delphine**
totale toewijding MIDLIFECRISIS
kunst
UNDERGROUND
onzeker YOGA **kinderen**

Kunstenaar Folkert de Jong (1972) was eind twintig toen zijn duistere installaties, opgebouwd uit felgekleurd purschuim, werden omarmd door internationale musea en de Hollywood-jetset. De beurscrash van 2008 bracht niet alleen de kunstwereld terug op aarde maar luidde ook zijn persoonlijke catharsis in.

TEKST: MINOU OP DEN VELDE | BEELD: BRENDA VAN LEEUWEN

‘Toen ik veel succes had, schrok ik van de dingen die er in mij omhoog kwamen.’
Angst en onzekerheid

Angst

“Dit bootje vond ik bij mijn opa op zolder. Hij heeft het zelf gemaakt. Mijn opa zat onder de tatoeages want hij was zeeman, net als zijn voorvaders. Hij zat vol verhalen. Hoe hij als kind mee de zee op ging terwijl het stormde en soms 36 uur achter elkaar haring moest schoonmaken. Whoa. Hij vertelde het als een jongensavontuur. Ik kreeg daar nachtmerries over. Ik zat met zoveel angsten dat ik niet goed kon leren en ik begreep nooit waar dat vandaan kwam. Een jaar of vijftien geleden, toen ik veel succes

had, schrok ik van de dingen die er in mij omhoog kwamen. Angst en onzekerheid waar ik nooit mee had gedeald. Met een psycholoog ging ik terugblikken op mijn achtergrond. Dat was een verademing. Ik onderzocht ook welke factoren er in het dorp waar ik opgroeide een rol spelen en hoe dat kan doorwerken in volgende generaties. In Egmond aan Zee is de natuurkracht enorm aanwezig. Mijn opa vertelde dat de jongens uit families werden verdeeld over verschillende schepen, zodat er nog kinderen over zouden zijn als er een

schip verging. Heftig, dat je er al van uitgaat dat er slachtoffers vallen. Mijn vader vertelde dat hij opa een kus wilde geven toen die voor een aantal maanden naar zee ging. En dat mijn opa zei: ‘Doe maar niet. Dan denken die andere mannen daar misschien iets van.’ Dat gaat over onderlinge controle, en over stoer doen, terwijl je het eigenlijk misschien niet bent. Een andere factor is het geloof. In kustplaatsen heb je een kleine gemeenschap die nog oudkatholiek is. Dus katholiek maar vrijzinnig. Als kind zat ik uren te suffen in de kerkbank en keek omhoog naar de gebrandschilderde ramen. Spectaculaire beelden uit Bijbelverhalen. Christus loopt op het water en de wonderbaarlijke visvangst. In de kerk hingen mooie scheepsmodellen, zodat wanhopige vrouwen konden bidden dat hun mannen alsjebliet heel thuiskwamen. Het liet zien hoe nietig die mensen waren. Ze moesten hun lot overlaten aan een grotere kracht. Ze konden ook vaak niet zwemmen. Het duingebied rondom Egmond was in bezit van de familie Six, die schildereien van Rembrandt bezat. Het was privé jachtterrein. Mijn opa vertelde dat ze zo weinig te eten hadden, dat ze gedwongen waren om ’s nachts te stropen, op het gevaar af dat ze werden neergeknald. Die mensen werden onderdrukt door hun omgeving. Uit rebellie overtraden ze de wet. Er werd van oudsher flink geknokt tussen verschillende dorpen, om de frustratie eruit te gooien. Er was veel geweld. Als ik op mijn fietsje naar de mavo reed, stonden daar grote jongens met gouden oorkingen die vroegen: ‘Waar kom jij vandaan? Wie ben je?’ Jezus dacht ik, gelukkig kom ik uit het goeie dorp. Ik zat op een traditionele school waar kinderen straf kregen. Moesten we bijvoorbeeld met zijn allen een jongetje uitlachen dat stout was geweest. Dat alles bij elkaar opgeteld gaf een enorme spanning in mijn jeugd. Als kind piste ik soms in mijn bed van angst.”

Oerkracht

“Tijdens de geboorte van mijn dochter Cornelia belde mijn manager dat ik naar Schiphol moest. Ik dacht: nu is het genoeg. Mijn persoonlijkheid matchte al een tijd niet meer met de succesfiguur die ik speelde. Ik dacht: als ik een kind verwek, is ons gezin een feit. Dan gebeurt er iets wat me erbij houdt. Iets wat me redt. Die bevalling was te gek. Ik zag Delphine bovennatuurlijke krachten tweebrengen, met dat persen enzo. Zo’n oerkracht is voorbij alles. Dat heb ik aangegrepen, om me daaraan te onderwerpen.” ▶

‘Mijn vader had een sensibilliteit die ik ook in mezelf herken, maar die kon hij niet toelaten’

Balans

“Mijn vader groeide in de jaren 50 vrij traditioneel en behoudend op in Egmond aan Zee. Hij wilde pastoor worden. Mijn opa zei: je gaat gewoon naar de fabriek. Zelf had mijn opa stuurman kunnen worden maar dat vond hij een te grote verantwoordelijkheid. Vreemd, dan ben je geschikt om op te klimmen en je lot te overstijgen en doe je dat niet omdat je je safe voelt bij dat hele lage. Overdag stond mijn vader dus in de fabriek en 's avonds ging hij naar Rotterdam om te studeren. Twee levens ineen geperst, om zijn dromen waar te maken. Begin jaren 70 werd hij leraar handvaardigheid en ontmoette hij een oudere docent die een inspiratie voor hem werd. Die man maakte marionetten en mijn vader ging dat ook doen. Het werd een artistieke manier om zijn gevoelens beheersbaar te maken. Want een poppenspeler is de baas over een miniatuurwereld van mensjes die hij kan besturen. Mijn ouders kregen schijt aan de bekrompen burgerlijkheid in het dorp en effenden zo het pad voor ons. Mijn vader nam altijd spullen mee van school zodat wij konden timmeren en solderen. In de tuin bouwden we torens van hout. Mensen spraken er schande van. Ik zei Dirk tegen mijn vader. Dat kon ook niet vond men, je moest u zeggen! Als mijn ouders naar het Concertgebouw in Amsterdam gingen,

deed mijn vader expres een ouwe broek aan. Er liepen allemaal chique mensen maar ze dachten: wij hebben ook het recht om hier te zijn. Ze namen hun plek in, dat vind ik te gek.

Mijn vader kreeg op zijn 50ste kanker in zijn hersenen. Mijn moeder kwam huilend bij mij thuis. Ik dacht: nu is mijn jeugd afgelopen. Ik zag hoe geweldig die verpleegkundigen met patiënten omgingen. Dat wilde ik ook, dus begon ik een verpleegkundigenopleiding. Ik heb mijn vader veel geïnjecteerd. Hij zei: oefen maar op mij. Het voelde onwijs goed dat ik hem kon helpen. Ik voel fascinatie voor de kwetsbaarheid van het menselijk lichaam en de geest en hoe de balans daartussen werkt. Mijn vader was een harde man. Niet zeiken. Streng. Hij had een sensibilliteit die ik ook in mezelf herken, maar die kon hij niet toelaten. Vlak voordat hij ziek werd, raakte hij overwerkt. Ik vermoed dat het diep in hem begon te vreten dat hij zich niet helemaal vrij voelde. De poppen die hij maakte werden een projectie van hemzelf. Hij gaf ze expres een mechaniek dat het niet deed. Vijftien jaar stonden we met zijn allen in de zorgmodus. Mijn moeder ging intensief mantelzorgen. Mijn vader veranderde in zijn kwetsbaarheid in een lieve zorgzame man en mijn moeder leefde op. Achteraf zei ze dat het huwelijk veel beter werd door zijn ziekte.”

Ik ben de cactus

“Deze cactusjes zijn een metafoor voor hoe ik mezelf zie. Zo is cactus staat in de droge grond en kan niet ontsnappen, zoals je als mens niet kunt ontsnappen aan de tijd. Ze zien er een beetje wanhopig uit want ik moet ze ondersteunen. Zo moet ik ook met mezelf omgaan – dat ik mezelf verzorg en de schoonheid zie in het tijdsverloop. Die rare bochten ogen niet altijd fraai maar zo voel ik me ook. Ik ben de cactus.” ▶

CV

Folkert de Jong (1972) maakt figuratieve sculpturen en installaties uit brons, was en felgekleurd purschuim. Zijn werk verwijst vaak naar maatschappelijke thema's, beelden uit de kunstgeschiedenis en historische gebeurtenissen. Nadat hij in 2000 zijn master afrondde aan de Rijksakademie van Beeldende Kunsten exposeerde hij wereldwijd in topmusea. Folkerts oeuvre werd bekroond met de Charlotte Köhlerprijs (2002) en de Prix de Rome (2003). Zijn solotentoonstelling *OMINA* is tot 22 januari 2022 te zien in Museum Het Valkhof in Nijmegen. Folkertdejong.org, Fonswelters.nl

Toewijding

“Ik heb een lange route afgelegd van mavo, havo, verpleegkundeopleiding, lerarenopleiding, werkloos en ineens ben ik een master gaan doen op universitair niveau. Als je kwaliteiten niet te meten zijn met een Cito-toets, heb je een probleem. Mijn sociale en artistieke vermogens zijn sterk maar ik heb moeite met exacte vakken. Die verpleegkundeopleiding was te zwaar. Ik brak hem af en zat weer thuis bij mijn ouders. Vader ziek en moeder aan het mantelzorgen. Ik had nog een kans om een andere studiekeuze te maken en dan hield de studiefinanciering op. Wat nu? Elke dag ging ik naar het strand om **lucht** in te ademen. Met spullen die ik daar vond begon ik objecten te maken. Ik had niet het idee om kunstenaar te worden. Mijn vader was leraar handvaardigheid. Een steady beroep. Een te gekke opleiding waarbij het er niet zo dik bovenop lag dat je kunstenaar moest worden. Ik leerde van alles over psychologie, cultuurgeschiedenis, kunstgeschiedenis. Ik kwam altijd aan met die objecten van drijfhout, met poëtische teksten over hoe ik me voelde. De leraren zeiden dat ik eens op de Rietveld moest kijken. Op de open dag liepen artistieke figuren rond. Niks voor mij. Zo hoogdravend. Doe normaal! Destijds kon je na je studie een uitkering aanvragen om een jaar te kijken of je een baan kon vinden. Ik huurde een hok bij de Zeilstraat. Elke dag fietste ik naar het havengebied. 's Nachts gebeurden daar gekke dingen, drugsdeals en prostitutie. Er lagen grote schepen tussen enorme hijskranen. De echte wereld – ruig en gevaarlijk. Ik verzamelde dingen die ik daar vond. Een paar vrouwenschoenen. Van een matras maakte ik een soort lichaam en dat filmde ik bij een uitgebrande auto. Het internet begon net, daar had je snuffmovies, waar iemand vastgebonden zit in een kelder en wordt vermoord. Wow, dat paste helemaal op die plek. Als een regisseur zette ik van alles in scène en speelde zowel dader als slachtoffer. Ik werd er alleen een beetje psycho van. Ik dacht: ben ik doorgeschoten in een obscure fascinatie? Als een fetisjist? Moet ik naar een psycholoog? Mijn documentatie stuurde ik naar kunstacademies. Daar begrepen ze er niks van, dat was te weird. Maar op de Rijksakademie vonden ze het helemaal te gek. Ze zagen het als totale toewijding.”

‘Ik gun het mezelf om gelukkig te zijn met mijn lichaam’

Jamsessie

“Ik woon boven mijn atelier. Als ik aan het werk ben, lopen mijn kinderen gewoon binnen. Papa dit, papa dat. Of ik moet er een naar paardrijden brengen. Mijn kunst en de mensen van wie ik hou, zijn één leven. Dat vind ik wel gezond. Soms heb ik visioenen van wat ik wil maken. Tijdens zo’n proces valt zo’n oorspronkelijk idee uit elkaar tot iets waarvan ik denk: shit, dit is niet wat ik wilde. Ik wil mezelf steeds verrassen en uitdagen. Een continue jamsessie. Ik experimenteer nu veel met was. Met brons ben ik even gestopt, want dat is heel kostbaar om te produceren. In Mexico liep dat als een tierelier maar voor je het weet, zit je in een routine. Soms zeggen mensen: hè? Eerst dit, en nu ga je dat doen? Vroeger werd ik dan ongeduldig. Ik dacht: het komt toch uit dezelfde bron? Waarom is dat ineens een probleem? Brons, is dat zo radicaal? Ik wil niet van het publiek afhankelijk zijn of iets bestaat of niet. Als je iets voor twee ton verkoopt, gebeurt er iets met je als je in je atelier staat te werken. Je denkt: als ik nu weer iets maak, is het ook geld waard. Dat moet je er niet van weerhouden vrij te denken als kunstenaar.”

Reliek

“Als ik naar mezelf kijk, vind ik het moeilijk om te denken: nou, die ziet er goed uit. Alles begint te hangen. Het is goed om daar iets mee te doen, want ik gun het mezelf om gelukkig te zijn met mijn lichaam. Ik gebruik vaak mezelf als model. Dit masker is van stearine, dat is keihard. Maar omdat het was is, denken mensen dat het smelt en kwetsbaar is. Een mooie parallel met het menselijk lichaam. Zo’n masker wordt een soort relik. Ik ben 49. Die 50, daar was ik wel een tijdje mee bezig. Ik had een soort midlifecrisis. Ik dacht: verrek, ik wil verjongen. Ik wil weer de energie hebben om ervoor te gaan. Wat moet ik anders? Een sportauto nemen? Ik zie de kinderen snel groot worden. Jeetje, nu gaat het hard. Ik wil niet denken: ik heb nog zoveel tijd te gaan tot de dood; ik kan het maar beter onder ogen zien. Als je jong en ambitieus bent, denk je: dit eindigt nooit. Nu denk ik: wacht effe, ik moet er goed van genieten! Met Delphine ben ik meer dan twintig jaar samen, daar moet ik aandacht aan geven. Door me continu bewust te zijn wat zij voor mij betekent en dat uit te dragen, ook seksueel. Dat je denkt: hé, mooie vrouw! Daar lig ik elke nacht nog naast in bed!” ▶

Roadmovie

“Als tiener voelde ik me aangetrokken tot skin-heads. Ik was gek op ska-muziek, had mijn kop kaalgeschoren en droeg Dr. Martens. In Engeland zag je ook dat de arbeidersklasse die status omarmde en uitdroeg met punk en ska-cultuur. Zoeken naar een uitweg. Mijn ambities waren groter dan het dorp. Ik was geïnspireerd door de Amerikaanse popcultuur met films, cartoons en hiphop. Ik zag hoe Amerikaanse kunstenaars zichzelf voedden met de underground – waar ik ook uit voortkwam. Dat wilde ik ook en dat werkte. Daarom gebruikte ik purschuim. Ik dacht: dit is mijn kracht. Mijn werk past goed bij films. Het zijn theatrale settings die iets onprettigs reflecteren. Nederlanders zeiden: niemand zet dit thuis neer. In Amerika kochten mensen uit de filmindustrie mijn werk en zetten dat neer in musea achter hun huis. In hun slaapkamer hing een Warhol en foto’s van die familie met Frank Sinatra. Ik zat continu in een flow, als in een roadmovie. Het was een shock als ik terugkwam in Nederland. In LA reed ik in een vette Amerikaanse auto langs palmbomen naar een party. Dat voel je niet als je op de A10 rijdt. Dus krijg je afkickverschijnselen. Shit, ik moet weer on the road. Mijn werk was verbonden met het succes van de finan-

ciële wereld. Rijke mensen die dachten auto’s en boten heb ik al, laat ik een kunstwerk kopen. Na de crash van 2008 veranderde de kunstwereld en ging ik zwaar op mijn muil. Ik had een bedrijfsvoering opgezet die niet gezond was, met een groot pand en zo’n manager die dacht: als er zoveel geld is, ziet niemand het als ik gewoon... Een drama dat eindigde in faillissement en advocaten. Ik kreeg een terugslag in mijn carrière. Er begonnen dingen psychisch kapot te draaien. ’s Nachts kreeg ik waanbeelden en nachtmerries. Werd ik wakker en zag mensen die dingen van mij moesten. Delphine zat thuis en ik had zogenaamd belangrijkere dingen te doen. Zij dacht: shit, daar gaat mijn relatie. ’s Avonds lagen we met elkaar in bed en dacht ik: jeetje, ik heb zoveel beleefd vandaag, en zij dacht: ga jij maar belangrijk doen maar als je geen aandacht hebt voor de kleine dingen... Ik moest thuis zijn. Weg uit die trip. Veel gepraat met therapeuten en yoga gedaan. Ik kom nog wel in LA bij gasten met van die mansions. Daar sta ik nu veel relaxter. Ik probeer het in mijn werk over moraliteit en ethiek te hebben. Een van mijn nieuwe werken heet *Monument voor de schoonmakende mens*. In Amerika zie je veel schoonmakers die bij een bedrijf horen. De underdog. Eigenlijk zijn we allemaal decoratie in deze maatschappij. Iedereen is gedoemd tot zijn activiteitje. Je hebt de illusie dat je een belang hebt voor jezelf of een bedrijf, maar misschien ben je maar een acteur in een theaterstuk. Mensen vragen: dat de top van een oliebedrijf jouw werk koopt, wat vind je daarvan? Ik kan mezelf die vraag tenminste stellen, omdat ik dicht op die werkelijkheid kom. Soms denk ik: is dat niet vreemd, dat iemand voor € 200.000 purschuim koopt? Maar ik heb gemerkt dat ik dichter op de bron kom als ik dit spel speel. Ik was een keer uitgenodigd door een verzamelaar in een penthouse op Manhattan. Die man is wapenhandelaar. Vroeg die galeriehouder later aan mij: wat had je ervan gevonden als je dat van tevoren had geweten? Ja, dan zou ik natuurlijk zeggen: niet verkopen aan die man. Maar hij had al werk van mij, een balletdanseres.”

‘Soms denk ik: **is dat niet vreemd**, dat iemand voor € 200.000 purschuim koopt?’

Hooked

“We leerden elkaar kennen op een feestje in Parijs, twintig jaar geleden. Wow, leuk type. Toen ze haar schilderijen liet zien was ik helemaal *hooked*. Vrij snel kwam zij naar Amsterdam en ik maakte voor haar een atelier op zolder. Zij liet alles achter voor mij, heel romantisch, en ik sleurde haar mee in mijn connecties.” ■

Eindnoten